

Wyrok z dnia 19 września 1996 r.
II URN 21/96

Dla ustalenia faktycznego dochodu osiągniętego przez emeryta z tytułu wykonywania zatrudnienia w ramach stosunku pracy, należy brać pod uwagę kwotę otrzymanego wynagrodzenia po odliczaniu kosztów jego uzyskania na zasadach przewidzianych w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Przewodniczący SSN: Walerian Sanetra, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Jerzy Kuźniar (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 19 września 1996 r. sprawy z powództwa Anny Z. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O.W. o wysokość emerytury, na skutek rewizji nadzwyczajnej Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 29 lutego 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu z dnia 4 grudnia 1995 r. [...] i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Wnioskodawczyni Anna Z., pobierająca emeryturę od dnia 1 sierpnia 1990 r. na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w O.W. wydanej w dniu 18 maja 1990 r., kontynuowała zatrudnienie w 1993 roku w Usługowo-Wytwórczej Spółdzielni Pracy w K. w charakterze głównej księgowej, osiągając z tego tytułu dochód brutto w wysokości 27.326.000 zł.

Pismem z dnia 8 kwietnia 1994 r. organ rentowy dokonał rozliczenia pobieranego świadczenia ustalając, że osiągnięty dochód z tytułu zatrudnienia przekroczył niższą kwotę graniczną dochodu, tj. kwotę 25.881.000 zł o 1.445.000 zł, to zaś uzasadniało zmniejszenie emerytury w roku 1993 o 24% kwoty bazowej, tj. łącznie o kwotę 9.271.824 zł. Ponieważ kwota przekroczenia była niższa od ustalonej nadpłaty, a wnioskodawczyni dokonała wpłaty na rzecz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych kwoty przekroczenia pomniejszonej o 21% zaliczki na poczet podatku dochodowego, organ rentowy nie wydawał decyzji przypisującej do zwrotu kwotę 9.271.824 zł.

W dniu 20 kwietnia 1995 r. wnioskodawczyni zwróciła się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o ponowne rozliczenie dochodu za rok 1993, skoro przy jego obliczaniu za ten rok nie uwzględniono kosztów uzyskania w kwocie 1.944.000 zł. Pismem z dnia 17 maja 1995 r. organ rentowy odmówił korekty wyliczenia nadpłaty, podając, że przy ustalaniu dochodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie emerytury, uwzględnia się wszystkie te składniki wynagrodzenia, które przyjmowane są do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia, stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych

zasad zawieszania lub zmniejszenia emerytur i rent (Dz. U. Nr 58, poz. 290 ze zm).

Wobec odwołania wnioskodawczynie, Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu wyrokiem z dnia 4 grudnia 1995 r. zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że wnioskodawczynie "osiągnęła w 1993 r. dochód w wysokości nie mającej wpływu na zmniejszenie emerytury". W uzasadnieniu Sąd powołał się na stanowisko zawarte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1994 r., II UZP 26/94, że pojęcie "dochód", zawarte w art. 24 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), oznacza kwotę wynagrodzenia po odliczeniu kosztów jego uzyskania.

Powyższy wyrok zaskarżył rewizją organ rentowy zarzucając, że przepisy ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent, a także przepisy rozporządzenia wykonawczego z dnia 22 lipca 1992 r. operują pojęciem wynagrodzenie, to zaś obejmuje całość kwot uzyskanych z tytułu pracy; podobnie podstawę wymiaru składek stanowi dochód brutto, bez odliczania kosztów uzyskania. Stanowisko to podzielił Sąd Apelacyjny w Poznaniu, który wyrokiem z dnia 29 lutego 1996 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie wnioskodawczynie.

Wyrok ten zaskarżył rewizją nadzwyczajną Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego i zarzucając naruszenie art. 24 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) oraz § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszenia lub zmniejszenia emerytury lub renty (Dz. U. Nr 58, poz. 290), wniósł o jego "uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu do ponownego rozpoznania". W uzasadnieniu wskazano, że pojęcie dochód zawarte w art. 24 ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent oraz rozporządzeniu MPiPS z dnia 22 lipca 1992 r. oznacza kwotę otrzymanego wynagrodzenia, po odliczeniu kosztów uzyskania według analogicznych zasad przewidzianych w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych, a stanowisko to wprost wynika z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1994 r., II UZP 26/94. Przepisy rozporządzenia posługują się zwrotem "dochód faktyczny", ten zaś oznacza dochód rzeczywisty (po odliczeniu nakładów). Sąd Wojewódzki nie wziął jednak pod uwagę, że w roku 1993 wnioskodawczynie uzyskała ponadto dochód z umowy zlecenia i nie badał, czy była to umowa podlegająca ubezpieczeniu społecznemu i czy dochód ten podlega uwzględnieniu w kwocie mającej znaczenie dla zawieszenia prawa do świadczenia. Stąd też zachodzi konieczność ponownego przeprowadzenia postępowania w tym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), prawo do emerytury, renty inwalidzkiej i renty rodzinnej ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w przepisach, w razie osiągnięcia wynagrodzenia lub dochodu z tytułu wykonywania zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, której wykonywanie podlega obo-

wiązkowi ubezpieczenia społecznego. Szczegółowe zasady zawieszania prawa do emerytury lub renty oraz zmniejszania wysokości tych świadczeń zawarte zostały w wydanym na podstawie art. 25 ust. 4 ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 290 ze zm.).

Przepis § 1 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi, że przy ustalaniu, czy wystąpiły okoliczności przewidziane w art. 24 tej ustawy, uwzględnia się między innymi: wynagrodzenie z tytułu pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy, bez uwzględnienia składników wynagrodzenia, których nie przyjmuje się do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, a także dochody z tytułu pracy wykonywanej na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej, przy czym za dochód osiągnięty uważa się faktyczny dochód uzyskany w danym roku kalendarzowym (§ 1 ust. 3 rozporządzenia).

Trafnie zwraca uwagę rewizja nadzwyczajna, że dochodem branym pod uwagę przy ustalaniu dopuszczalnych zarobków jest dochód faktyczny, a więc rzeczywisty przyrost aktywów emeryta lub rencisty po odliczeniu nakładów koniecznych do jego uzyskania. Dochód, o którym mówi § 1 ust. 3 rozporządzenia, obejmuje swoim zakresem także wynagrodzenie z tytułu pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy.

W uchwale z dnia 28 września 1994 r., II UZP 26/94 (OSNAPiUS 1994 nr 12 poz. 196), Sąd Najwyższy przyjął, iż pojęcie "dochód" zawarte w art. 24 ustawy rewaloryzacyjnej oraz w § 1 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 rozporządzenia wykonawczego "oznacza kwotę wynagrodzenia otrzymanego przez zleceniobiorcę po odliczeniu kosztów uzyskania wynagrodzenia według analogicznych zasad przewidzianych w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych".

Uzasadniając to stanowisko Sąd Najwyższy wskazał, że definiowanie pojęcia "dochód faktyczny" winno uwzględniać powszechne jego rozumienie, to natomiast oznacza, że jest to dochód stanowiący różnicę między uzyskanym wynagrodzeniem, a kosztami jego uzyskania. Brak przepisów w prawie ubezpieczeniowym dla sposobu ustalenia faktycznego dochodu, daje podstawę do stosowania w drodze analogii iuris zasad przewidzianych w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych, to jest w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 90, poz. 416 ze zm.). "Faktyczny dochód" w rozumieniu przepisów ubezpieczeniowych odpowiada zatem pojęciu "przychód" w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych, oznaczając dochód po potrąceniu ryczałtowo ustalanych kosztów jego uzyskania. Rozważania te dotyczą dochodu uzyskanego z tytułu cywilnoprawnej umowy zlecenia, ale mają znaczenie również - zdaniem składu Sądu Najwyższego rozpoznającego niniejszą sprawę - dla dochodu stanowiącego wynagrodzenie z tytułu pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy. Brak jakichkolwiek okoliczności, które pozwalałyby na czynienie różnic w pojęciu "dochodu faktycznego", w zależności od tego z jakiego tytułu dochód ten przysługuje. Tak więc, dla ustalenia faktycznego dochodu osiągniętego przez emeryta z tytułu wykonywania zatrudnienia w ramach stosunku pracy, należy brać pod uwagę kwotę otrzymanego wynagrodzenia po odliczeniu kosztów jego uzyskania na zasadach przewidzianych w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 24 ustawy o rewaloryzacji, § 1 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy, w związku z art. 22 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych). Odmienny pogląd Sądu Apelacyjnego zawarty w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie może być w związku z tym uznany za trafny. Przesądzenie powyższej tezy nie daje

jednak jeszcze podstaw do uznania trafności wyroku Sądu Wojewódzkiego. Na wysokość dochodu, który ma wpływ na uprawnienia emerytalne, składają się wszystkie jego składniki wymienione w § 1 pkt 1-6 rozporządzenia, a więc poza wynagrodzeniem za pracę także dochód z tytułu umowy zlecenia.

Z informacji uzyskanej przez Sąd Wojewódzki [...] wynika, że wnioskodawczyni, poza wynagrodzeniem ze stosunku pracy, uzyskała też dochód z umowy zlecenia. Dochód ten podlega uwzględnieniu w kwocie mającej znaczenie dla zawieszenia prawa do świadczenia lub zmniejszenie jego wysokości, o ile umowa zlecenia podlegała obowiązkowi ubezpieczenia społecznego (§ 1 ust. 1 pkt 3 i § 2 ust. 1 powołanego wyżej rozporządzenia), nawet gdy się weźmie pod uwagę brak obowiązku opłacania przez wnioskodawczynię jako emerytkę składek z tego tytułu. Okoliczności tych jednak Sąd Wojewódzki nie badał, stąd zaszła konieczność uchylecia także jego orzeczenia i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania stosownie do powyższych wskazań.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 422 § 2 KPC.

=====